

NASTAVNO – NAUČNOM VEĆU
BEOGRADSKE BANKARSKA AKADEMIJE
FAKULTETA ZA BANKARSTVO, OSIGURANJE I FINANSIJE
UNIVERZITETA „UNION“ BEOGRAD

Na osnovu Predloga odluke Nastavno-naučnog veća Beogradske bankarske akademije – Fakulteta za bankarstvo, osiguranje i finansije br. 308 od 6. maja 2022. godine i Odluke Senata Univerziteta Union br. A 153-01/22 od 30. maja 2022. godine imenovani smo za članove Komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije kandidatkinje Svetlane Milošević, pod naslovom

UTICAJ FISKALNE POLITIKE NA RAZVOJ PREDUZETNIŠTVA U SRBIJI

Nakon što smo detaljno proučili urađenu doktorsku disertaciju kandidatkinje Svetlane Milošević podnosimo sledeći

---

R E F E R A T

O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE

1. Osnovni podaci o kandidatkinji i disertaciji

Svetlana Milošević je rođena u Kovinu 1973. godine. Osnovnu školu je završila u Barajevu, a srednju školu u Beogradu. Školske 1993/1994. godine upisala je osnovne akademske studije na Ekonomskom fakultetu u Beogradu. Diplomirala je 1998. godine na smeru Finansije, bankarstvo i osiguranje.

Školske 1999/2000. godine upisala je magistarske studije na Ekonomskom fakultetu u Beogradu, smer Fiskalni menadžment, koje je uspešno pohađala. Međutim, 2002. godine je postala majka i privremeno je obustavila akademsko obrazovanje. Magistarske studije je nastavila 2012. godine na Univerzitetu „Union“ u Beogradu, gde je na Fakultetu za poslovno industrijski menadžment stekla zvanje magistra, odbranivši magistarsku tezu pod naslovom „Srednji menadžment između scile i haribde“.

Od 2018. godine je doktorand na Beogradskoj bankarskoj akademiji – Fakultetu za bankarstvo, osiguranje i finansije.

Svetlana Milošević je od 1996. godine zaposlena u preduzeću JP „Pošta Srbije“ u kojem je od 1999. godine obavljala rukovodeće poslove iz segmenta finansija i nabavki. Od 2021. godine obavlja poslove višeg savetnika u Funkciji finansija i ekonomskih poslova.

Spisak objavljenih radova kandidata

1. Milosevic, S. (2021). *Fiscal Policy in the Function of Encouraging Investment in Research and Development in Selected Countries in the Region*. U: International Review No 3-4 2021, Faculty of Business Economics and Entrepreneurship, Belgrade, str. 157-164.

2. Milošević, S. i Jovanović, D. (2021). *Odgovor na krizu izazvanu pandemijom bolseti COVID-19 u zemljama u okruženju i Republici Srbiji*. U: Zbornik radova: Poslovanje u periodu pandemije – izazovi i šanse, Institut ekonomskih nauka, Beograd, str. 221-235.
3. Milošević, S. & Jovanović, D. (2021). *A Resilience-based Development Response to the Crisis Coused by the Pandemic COVID-19 in the Republic of Serbia*. U: The Journal of Entrepreneurship and Business Resilience (JEBR), Faculty of Economics and Engineering Management, University Business Academy in Novi Sad, Novi Sad, str. 67-79.
4. Ristić K., Petričević, B. i Milošević S. (2018). *Ekološko preduzetništvo kao faktor ekonomskog rasta i razvoja*. U: Zbornik radova 29. međunarodne konferencije Dunav – reka saradnje. Beograd: Međunarodni naučni forum „Dunav – reka saradnje“, str. 57-65.
5. Ristić K., Marjanović, N. i Milošević S. (2018). *Poreska konkurencija i poreska harmonizacija kao uslovi za bolje privređivanje*. U: Savremene finansije i računovodstvo u kontekstu reformskih procesa u BiH. Tuzla: FIN Consult, str. 136-151.

Doktorska disertacija Svetlane Miošević pod naslovom „Uticaj fiskalne politike na razvoj preduzetništva u Srbiji“ napisana je na srpskom jeziku na 232 strane normalnog proreda teksta. Lista literature korišćene pri izradi disertacije obuhvata 168 bibliografskih jedinica. Na početku disertacije dat je spisak 15 tabela i 27 grafikona sa odgovarajućim nazivima i izvorima, a potom je navedena lista korišćenih skraćenica.

Doktorska disertacija Svetlane Miošević „Uticaj fiskalne politike na razvoj preduzetništva u Srbiji“ podeljena je na pet međusobno povezanih tematskih celina:

1. Uvod
2. Teorijski i praktični aspekti preduzetništva i inovacija u funkciji ekonomskog rasta i razvoja
3. Funkcionalni dometi fiskalne politike u razvoju preduzetništva
4. Empirijsko istraživanje i konceptualizacija modela podrške razvoja preduzetništva
5. Zaključna razmatranja

Sastavni deo disertacije čini prilog prezentovan na 9 strana koji sadrži tekst Upitnika koji je korišćen prilikom istraživanja na terenu.

2. Predmet i cilj disertacije

Predmet rada je analiza mogućnosti uticaja fiskalne politike na razvoj preduzetništva u Srbiji. Veliki broj fiskalnih i parafiskalnih opterećenja je kamen spoticanja za dinamičniji razvoj preduzetništva u Srbiji, tako da je u tezi fokus stavljen na ispitivanje u kojoj meri bi se njihovim smanjivanjem i davanjem određenih stimulacija otvorio put bržem razvoju

preduzetničkog sektora. U tu svrhu su se koristili i primeri dobre prakse koji se mogu implementirati u uslovima poslovanja preduzetničkih firmi u Srbiji.

U disertaciji je analizirana praksa u razvijenim zemljama, koja je pokazala da preduzeća koriste podsticaje fiskalne politike kako bi podspešila razvoj preduzetništva. Rezultati analize ukazuju na činjenicu da je neophodno da preduzetništvo bude potpomognuto od strane države uređenjem poslovne klime koja omogućava razvoj inovacija, kao preduslova za opstanak na tržištu.

Sagledana je ključna uloga inovacija u dugoročnom poslovanju svakog uspešnog preduzeća i stvaranja njegovih konkurentskih prednosti. Međutim, da bi se razvijali preduzetništvo i inovativnost, kao pokretači privrednog rasta, neophodno je stvoriti stimulatívno preduzetničko okruženje, koje je ključni faktor za razvoj preduzetništva. U kreiranju preduzetničkog okruženja veliki značaj ima fiskalno opterećenje preduzeća. Poreske obaveze smanjuju ekonomsku snagu preduzetnika i na taj način otežavaju investiranje u liR. Upravo iz navedenog razloga, da bi stimulisale preduzetništvo i inovativnost, a samim tim i privredni rast, države različito primenjuju instrumente fiskalne politike. Praksa je pokazala da sve zemlje, od najrazvijenijih, preko onih u razvoju, pa do najnerazvijenijih, stavljaju na raspolaganje privrednicima neke od fiskalnih podsticaja.

Razvijene zemlje su shvatile da poreski sistem ne treba samo da određuje obaveze koje privredni subjekti imaju ka državi, već da može u velikoj meri da podstiče dalji ekonomski razvoj kroz razne fiskalne stimulanse, koji utiču na motivaciju za obavljanje preduzetničkih aktivnosti. Međutim, rezultati su pokazali da nije bitna samo količina sredstava koja su investirana kao pomoć preduzetništvu, već je važan i način, odnosno celokupna organizacija i pristup finansijskoj pomoći.

Fiskalnom politikom se mogu smanjiti neizvesnost i rizik i može se doprineti da se tržišni problemi smatraju poslovnim izazovima. Ona ima veliki značaj jer od strukture fiskalnih i parafiskalnih opterećenja preduzeća zavise odluke koje će preduzetnik doneti.

Osnovni *cilj* rada je da istraži instrumente fiskalne politike koje Srbija može da primeni u funkciji razvoja preduzetništva.

S obzirom na kompleksnost problema koji se istražuje, da bi bili postignuti potrebni rezultati, neophodno je bilo da, pored osnovnog cilja, budu izvedeni i *podciljevi*:

- utvrđivanje trenutne situacije i do sada postignutih rezultata na polju razvoja preduzetništva i inovativnosti u Srbiji;
- sagledavanje praksi u drugim zemljama kako bi iste, selektivno, bile primenjene u našoj zemlji.

Rad na ovoj tezi proizilazi iz činjenice da preduzetništvo nije dovoljno razvijeno i da su ulaganja u liR, kao osnov za razvoj novih proizvoda i usluga, u 2015. godini iznosila 0,44% BDP, da bi u 2018. bila svega 0,37% (Republički zavod za statistiku, 2019). Navedena ulaganja su znatno niža nego u razvijenim zemljama Evrope (evropski prosek je 2% BDP), a veliki problem je i neracionalno korišćenje ovih sredstava.

Srbija je deklarativno usmerena ka boljoj tehnološkoj opremljenosti privrede. Međutim, državna finansijska podrška preduzetnicima za liR je na niskom nivou. S druge strane, krupni

naučni projekti iziskuju velika sredstva. Mala i srednja preduzeća nemaju kapacitete da forsiraju razvoj i istraživanje. Upravo su to razlozi da se što pre fiskalna politika stavi u funkciju ne samo punjenja budžeta, već i stimulisanja preduzetništva.

3. Istraživačka pitanja i osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju

Uzimajući u obzir predmet i cilj istraživanja, kao i pregled literature koja je na raspolaganju u vezi preduzetništva i fiskalne politike, postavljene su sledeće istraživačke hipoteze:

- ✓ H_1 : Fiskalna politika u Srbiji ima brojna ograničenja u pogledu korišćenja stimulansa u funkciji razvoja preduzetništva;
- ✓ H_2 : Budžetska podrška istraživanju i razvoju u segmentu malih i srednjih preduzeća mora selektivno da respektuje evropska iskustva na tom polju;
- ✓ H_3 : Finansijska podrška države ima najznačajniji uticaj na razvoj inovativnosti i preduzetništva u Srbiji.

4. Metode koje su primenjene u istraživanju

Tokom vršenja istraživanja i pisanja rada primenjeno je više naučnih metoda:

- *Metoda indukcije* - koristeći ovu metodu u naučnom radu pokušano je da se iz pojedinačnih slučajeva, odnosno iskustava koja su već zabeležena u pojedinim privrednim sistemima dođe do zaključka o najpovoljnijoj kombinaciji instrumenata fiskalne politike koju bi mogla Republika Srbija da primeni u cilju razvoja preduzetništva.
- *Metoda dedukcije* - ova metoda je korišćena u cilju objašnjavanja činjenica, za predviđanje novih zakonitosti, kao i za proveravanje hipoteza.
- *Metoda analize* - s obzirom da su predmet analize instrumenti fiskalne politike koji bi se mogli koristiti u Srbiji u cilju razvoja preduzetništva složena celina, zaključci o primeni istih su kvalitetniji ukoliko se izvrši raščlanjivanje na manje složene delove i izvrši detaljna analiza svakog pojedinačno.
- *"Desk" metoda* - u predmetnoj doktorskoj disertaciji je korišćena u cilju vršenja istraživanja i analize do sada objavljenih statističkih podataka relevantnih institucija, kao i iskustava u pojedinim privrednim sistemima.
- *Metoda kompilacije* - korišćena je da bi bili sagledani drugi radovi, rezultati, opažanja, stavovi i zaključci. U radu je u velikoj meri dat lični pristup autora, ali su i citirani navodi koji su preuzeti od drugih autora.
- *Komparativna metoda* – upoređeni su načini korišćenja instrumenata fiskalne politike u različitim državama, kako bi bile sagledane sve specifičnosti, prednosti, ali i nedostaci.
- *Metode prikupljanja i obrade podataka* - u svrhu što boljeg sagledavanja potreba koje preduzetništvo ima u cilju razvoja, prikupljeni su i obrađeni podaci koji su upitnikom, kao

istraživačkim instrumentom, dobijeni od pojedinih privrednih subjekata koji posluju na teritoriji Srbije.

Složen metodološki pristup i primena više naučnih metoda je bio neophodan zbog kompleksnosti problema kojim se u ovom naučnom radu bavimo.

5. Kratak opis sadržaja disertacije

U **prvom delu rada** je obuhvaćen uvod sa postavkom problema istraživanja. Pored objašnjenja predmeta i cilja istraživanja definisane su polazne hipoteze i prezentovane su korišćene naučne metode.

U **drugom delu rada** je izvršena analiza teorijskih i praktičnih aspekata preduzetništva, sa posebnim osvrtom na stanje preduzetništva u Srbiji. Takođe, razmotreni su pravno-ekonomski aspekti inovacija, kao ključne determinante unapređenja konkurentnosti i izvršena analiza dostupnih podataka o IiR (literatura, zvanični statistički podaci).

Navedeni deo rada ima nameru da ukaže na važnost preduzetništva i inovacija u funkciji ekonomskog rasta i razvoja. Pokazano je da zemlje EU u svojim privredama privatno preduzetništvo stavljaju u prvi plan kao osnov za dalji razvoj. Privatna inicijativa koja rezultira velikim brojem malih i srednjih preduzeća čini bazu za zapošljavanje stanovništva i rast životnog standarda.

Analizirana je i aktuelna situacija u Srbiji, kada je u pitanju preduzetništvo, i perspektiva koju preduzetništvo ima u našoj zemlji. Srbija, posle napuštanja socijalističkog društveno-ekonomskog sistema nije imala drugi put, osim razvoja preduzetništva, odnosno razvoja mnoštva malih preduzeća u privatnom vlasništvu. Međutim, i posle više od dve decenije, ne možemo reći da je naša zemlja uspela da stvori zdravu poslovnu klimu koja na srednji i dugi rok omogućava kvalitetan razvoj preduzetništva. Potrebno je izvršiti još mnogo promena, a suština je sistemski promeniti obrazovanje, norme ponašanja na radu i moral stanovništva. Takođe je potrebno preduzeti određene ekonomske mere koje bi stimulisale preduzetničko ponašanje. Pre svega, od preduzeća se očekuje da traga za inovacijama, što podrazumeva da ima dobru organizaciju i da bude vođeno na način koji omogućava da svaka, i najmanja mogućnost za inovacijom bude iskorišćena.

Takođe, obrađena je tema istraživanja i razvoja, kao korena svih inovacija čiji rezultat su novi proizvodi i usluge. Istraživanje i razvoj (IiR) zauzimaju veoma značajno mesto u privredi svake zemlje. Oni direktno utiču na unapređenje privrede i njenu konkurentnost, kao i na celokupan razvoj društva. Zbog toga adekvatan izbor nacionalnog modela finansiranja IiR zahteva temeljnu analizu. Analizirajući situaciju u Srbiji, vezano za IiR, možemo da zaključimo da ono nije na visokom nivou. I dalje su niska izdvajanja za nauku, nema većih i značajnijih istraživanja, starosna piramida istraživača je nepovoljna, a odliv mladih visoko obrazovanih ljudi je veliki.

U **trećem delu rada** izvršena je teorijska i komparativna analiza funkcionalnih dometa fiskalne politike u razvoju preduzetništva. Sagledana su iskustva u zemljama koje imaju viši stepen razvoja od Srbije i zemljama u našem okruženju. Najpre su analizirane vrste i karakteristike instrumenata fiskalne politike koji mogu biti korišćeni. Izvršena je analitička

analiza diferenciranog oporezivanja, odnosno beneficije, olakšice, oslobođanja, ubrzana amortizacija i sl, jer se stabilnom fiskalnom politikom smanjuje neizvesnost i rizik i može se uticati na odluke koje će preduzetnik doneti, kao i na rizik koji je spreman da preuzme.

Zatim su sagledana iskustva određenih zemalja u primeni instrumenata fiskalne politike. U praksi većine razvijenih zemalja praktikuju se brojni, međusobno različiti fiskalni stimulanasi. Takođe, obrađena su iskustva u primeni instrumenata fiskalne politike u zemljama u razvoju, kao i zemljama u našem regionu. Istaknuto je iskustvo Hrvatske, koja je među prvima iz regiona prepoznala važnost IiR za privredu.

Analizirane su mogućnosti koje ima Srbija u primeni instrumenata fiskalne politike, ali i alternativnih načina finansiranja preduzetništva.

U četvrtom delu rada su obrađeni i analizirani rezultati empirijskog istraživanja. Radi odgovora na mnogobrojna pitanja u vezi potreba preduzetnika u Srbiji, sprovedeno je empirijsko istraživanje ispitivanjem privrednih subjekata koji posluju na teritoriji Srbije posredstvom pisanog upitnika. Ispitanicima, koji su izabrani po određenom uzorku, je dostavljen anketni upitnik sa konkretnim pitanjima o potrebama i mogućnostima. Izvršena je analiza prikupljenih odgovora i na osnovu istih je u disertaciji pokušano da se dođe do zaključka u kom pravcu bi bilo najbolje da Vlada Republike Srbije usmerava politiku stimulisanja preduzetništva.

U petom delu rada su izvršena zaključna razmatranja. Presentovani su zaključci koji prizilaze iz ovog rada i date su preporuke radi implementacije određenih instrumenata fiskalne politike.

6. Ostvareni rezultati i naučni doprinos

Naučni doprinos ove disertacije u oblasti makroekonomije je dvostruk. U teorijsko-metodološkom smislu, predstavlja sistematizaciju, komparaciju i kritički osvrt na fiskalnu politiku. Takođe, ima i praktičan doprinos za kreatore ekonomske politike u domenu podsticanja razvoja preduzetništva. Ovaj rad ukazuje na ulogu i značaj fiskalnog sistema i fiskalne politike na razvoj preduzetništva, posebno sa aspekta pojedinih mera i načina na koji se podsticaji koriste, sa ciljem da se u regionalnom i lokalnom razvoju podstakne investiciona aktivnost i poboljša konkurentnost preduzetnika.

U disertaciji je pokazano da se merama fiskalne politike utiče na podsticanje IiR, odnosno na podsticanje preduzetništva i inovativnosti u pojedinim sektorima, ali i celokupnoj privredi. Da bi mere fiskalne politike bile efikasne neophodno je da budu u korelaciji sa ekonomskom politikom kako bi se postigao sinergetski efekat. Takođe, prilikom primene instrumenata fiskalne politike je neophodno da se ne koriste „ad hoc“ mere, kao i da podsticaji budu što više opšti, a ne selektivni.

Srbija, kao zemlja koja teži da bude deo Evropske unije, mora u što većoj meri da harmonizuje zakone i podzakonska akta u skladu sa fiskalnim instrumentima koji se koriste u EU, ali da pažljivo i selektivno pristupa pravnoj regulativi EU. Harmonizujući fiskalne zakone postiže se pozitivan utisak kod potencijalnih inostranih investitora u cilju sigurnosti njihovih ulaganja u našu privredu.

U prethodnom periodu u Srbiji je usvojeno nekoliko izmena zakona, a takođe je osnovano i više institucija koje za cilj imaju podsticanje preduzetništva. Međutim, evidentno je da naša zemlja još uvek nema jasno definisanu politiku ekonomskog razvoja koja u središte stavlja preduzetništvo i inovativnost, iako je praksa razvijenih privreda pokazala da je razvoj ova dva, možemo reći resursa, od ogromne važnosti za dalji privredni rast. Veoma je važno definisati fiskalne instrumente u skladu sa ekonomskom politikom, i to ne samo deklarativno, već i stvoriti okruženje u kojem će isti moći da budu uspešno korišćeni.

7. Zaključak i predlog komisije

Na osnovu detaljne analize doktorske disertacije kandidatkinje Svetlane Milošević, pod naslovom **Uticaj fiskalne politike na razvoj preduzetništva u Srbiji**, Komisija konstatuje da je disertacija u potpunosti urađena u skladu sa prijavom koja je odobrena od strane Nastavno-naučnog Veća Beogradske bankarske akademije – Fakulteta za bankarstvo, osiguranje i finansije i Senata Univerziteta „Union“ Beograd.

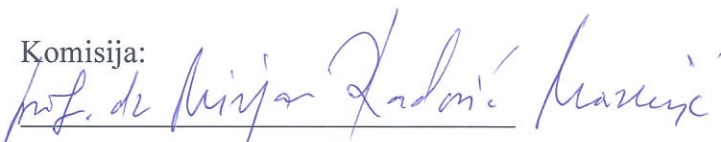
Komisija smatra da analizirana doktorska disertacija predstavlja originalan naučni doprinos u oblasti fiskalne politike. Stoga sa zadovoljstvom predlažemo Nastavno-naučnom veću Beogradske bankarske akademije – Fakulteta za bankarstvo, osiguranje i finansije da prihvati pozitivan izveštaj o oceni doktorske disertacije kandidatkinje Svetlane Milošević, pod naslovom

„Uticaj fiskalne politike na razvoj preduzetništva u Srbiji ”

i da ga uputi Senatu Univerziteta „Union” Beograd u dalju proceduru.

U Beogradu, 10. juna 2022. godine

Komisija:

Prof. dr Mirjana Radović Marković

Prof. dr Mališa Đukić

Dr Sandra Kamenković

